

STAVOVI BUDUĆIH UČITELJA PRIMARNOG OBRAZOVANJA O CJELOŽIVOTNOM UČENJU I OBRAZOVANJU

Višnja Rajić i Goran Lapat
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
visnja.rajic@ufzg.hr
goran.lapat@ck.t-com.hr

Sažetak – *Obrazovanje je nedvojbeno u svim modernim društvima značajan činitelj društvenog napretka i individualnog razvoja svake osobe. Svakodnevne nove okolnosti nalažu potrebu ponovnog procjenjivanja vlastitih kompetencija svakog čovjeka, a naročito učitelja. Sposobnost kvalitetnog rada učitelj ostvaruje samokritikom i visokom motivacijom za nastavak učenja tijekom cijelog života. Organizacija obrazovanja mora razvijati i unapređivati i osobni razvoj učitelja i čitav odgojno-obrazovni sustav. U radu se obrazlažu stavovi budućih učitelja o cjeloživotnom učiteljskom učenju i obrazovanju u njihovom radnom vijeku. Analizom sadržaja studentskih radova (budućih učitelja primarnog obrazovanja) pokušalo se definirati njihove stavove o cjeloživotnom učenju i obrazovanju. Rad prikazuje dobro razumijevanje tematike i opisuju cjeloživotno učenje kao konstantan proces (njih 76,67%). Polovica studenata smatra da je cjeloživotno učenje i obrazovanje neophodno (50,82%). Studenti smatraju da cjeloživotno učenje i obrazovanje imaju izrazit utjecaj na kvalitetu njihova rada (39,34%), kao i razvoj njihovih kompetencija (34,43%). Pišući o oblicima svog cjeloživotnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja njih 81,97% odabralo je neformalne oblike koje bi koristili (seminari, radionice, tečajevi), njih 52,46% uočava i odabire informalne oblike obrazovanja – samoobrazovanje, dok ih 32,79% planira nastaviti obrazovanje (doktorski studij).*

Ključne riječi: *cjeloživotno učenje, cjeloživotno obrazovanje, stavovi, budući učitelji*

Uvod

Naziv “cjeloživotno obrazovanje” (*lifelong education*), odnosno “cjeloživotno učenje” (*lifelong learning*), pojavio se u Engleskoj u dvadesetim godinama prošlog stoljeća. Ovi termini gotovo su istoznačni, ali pojam cjeloživotno učenje želi naglasiti potrebu premještanja težišta edukativnog procesa s programa i učitelja na osobu koja uči. Cjeloživotno učenje ne zamjenjuje tradicionalno školovanje, što

se u početku smatralo mogućim, a zbog nedostataka školovanja i poželjnim, ono je zapravo fleksibilni sustav oblika učenja koji omogućuje cjeloživotno stjecanje i razvijanje kompetencija koje su ljudima potrebne za život u odrasloj dobi. Kako su faze cjeloživotnog učenja povezane, primjena koncepcije cjeloživotnog učenja zahtijeva reinterpretaciju školovanja, ali i obrazovanja odraslih koje je prije postojalo kao paralelni sustav obrazovanja neovisan o školovanju (Pastuović, 2008).

Budući da međunarodne zajednice i njihove organizacije uvelike utječu na razvoj obrazovne politike, zakona i rješenja na probleme u obrazovanju (više u Čulo i ost. 2009) jasno je da je velik utjecaj istih i na obrazovanje budućih učitelja.

Europska komisija koji je prihvatila je 2004. godine razvojni plan *Education and Training 2010 – The Success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reforms* kojim predlaže strategije kako bi se ostvario cilj Europske Unije kao ekonomije čiji je osnovni pokretač znanje. Ovaj plan stavio je u fokus cjeloživotno obrazovanje učitelja i njihov razvoj (European commission, 2004).

U istraživanju koje je provedeno u zemljama Jugoistočne Europe (2003) utvrđeno je da su institucije koje se bave obrazovanjem učitelja svjesne kako bi se promjenama u sustavu kontinuiranog profesionalnog razvoja nastavnika trebalo pristupiti iz perspektive *cjeloživotnog učenja*. Čini se kako na tom području treba još dosta učiniti. Samo petina institucija (20,0%) navodi kako već uzima u obzir takvu perspektivu, dok je većina institucija ili u početnoj fazi (34,8%) ili tek u fazi planiranja (40,9%). Svega nekolicina (4,3%) smatra da takav pristup nije potreban. Za veliku većinu institucija (85,4%) nastavnici zaposleni u školama predstavljaju ciljnu skupinu u kontekstu primjene strategija cjeloživotnog učenja. Pojedinci koji su diplomirali u drugim disciplinama, a žele postati nastavnici su ciljna skupina samo za desetinu institucija (11,7%) (više u Zgaga, 2006).

Zajednički prijedlog kompetencija učitelja naglašava jasne i primjerene strategije cjeloživotnog učenja i obrazovanja formalnim i neformalnim oblicima (European commission, 2004). Budući da poimanje obrazovanja i učenja kao cjeloživotnog procesa utječe na cjelokupan odgojno-obrazovni proces, promjene su potrebne i već očite i u obrazovanju učitelja. Koncept cjeloživotnog učenja ima dvostruku važnost za učiteljsku profesiju. Učitelj mora biti spreman i sposoban za cjeloživotno učenje i kontinuirano usavršavanje ako želi učinkovito odgovoriti zahtjevima koje pred njega postavlja obveza aktualizacije znanja i vještina u akademskom području i u području učenja/poučavanja. No, učitelji su isto tako odgovorni da kod svojih učenika kroz sve faze obrazovanja sustavno potiču motivaciju za cjeloživotnim učenjem i svladavanje kognitivnih vještina koje će od njihovih učenika stvoriti samostalne učenike s trajnom potrebom za investiranje energije u osobni i profesionalni rast i razvoj (Vizek, 2006).

“... obrazovanje je u srcu razvitka i pojedinaca i zajednica; njegovo je poslanstvo omogućiti svakom od nas, bez iznimke i u potpunosti, razviti sve naše talente i ostvariti naš stvaralački potencijal, uključujući i odgovornost za vlastite živote i postignuće osobnih ciljeva.“ (Delors, 1998; str. 28).

Istraživanja do sada

Tematikom cjeloživotnog učenja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj bavili su se sad već brojni autori. Sustavnim istraživanjima (Pavin i ost., 2005) utvrđuju da postoji naglašena potreba za kvalitetnim stručnim usavršavanjem učitelja i potreba za uvođenjem kvalitetnog sustava bodovanja za sudjelovanje u stručnom usavršavanju. Osim stručnih usavršavanja seminarskoga, radioničkog i predavačkog tipa, u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja učitelja i nastavnika naglašavaju potrebu omogućavanja poslijediplomskog obrazovanja iz područja obrazovnih znanosti i metodika, jer interes za ovakvim oblikom usavršavanja svakako postoji. Domović i Godler (2003) utvrđuju kako model profesionalnog usavršavanja nastavnika u Hrvatskoj nije usklađen s inicijalnim obrazovanjem nastavnika. Nastavnici pokazuju veliku potrebu za daljnjim neformalnim usavršavanjem, dok je stupanj zadovoljstva ponuđenim modelom nizak. Radeka (2009) razmatra kontekst u kojem se odvija cjeloživotno obrazovanje učitelja u Republici Hrvatskoj i zaključuje kako razni negativni čimbenici utječu na proces cjeloživotnog učenja i obrazovanja nastavnika. Malo jer istraživanja o stavovima budućih nastavnika i pedagoga o konceptu cjeloživotnog učenja i obrazovanja i ulozi istog u njihovom budućem profesionalnom životu. Klapan, (2004) provodi istraživanje o stavovima studenata i njihove vizije o cjeloživotnom učenju i obrazovanju. Istraživanje propituje stavove studenata o sintagmi cjeloživotno učenje i obrazovanje, društvo koje uči i propituje stavove i viziju učenja u budućnosti. U nešto opsežnijem istraživanju (Klapan i ostali 2009) zaključuju da studenti visoko vrednuju cjeloživotno učenje i spremni su investirati u daljnju edukaciju.

Metodologija i cilj istraživanja

Istraživanje je provedeno na radovima studenata prve godine Odsjeka za primarno obrazovanje, koji pohađaju modul Odgojne znanosti, Učiteljskog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu. Naime, studenti koji su upisali modul Odgojne znanosti slušaju kolegij Cjeloživotno obrazovanju u kojemu se bave tematikom cjeloživotnog obrazovanja, pa tako i cjeloživotnog obrazovanja učiteljske profesije. U istraživanju su analizirani radovi studenata Učiteljskog fakulteta u zagrebu u sva tri odsjeka (Zagreb N = 24, Čakovec N = 22, Petrinja N = 15). U istraživanju je analiziran ukupno 61 studentski rad (N = 61). Korištena je metoda analize sadržaja kako bi se utvrdili stavovi budućih učitelj o cjeloživotnom učenju i obrazovanju (više o metodi u Zvonarević, 1981).

Budući da je uloga učitelja ključna u procesu cjeloživotnog učenja i obrazovanja, a očekivanja koje društvo ima spram učitelja i učiteljske profesije sve veća istraživanje je imalo za cilj utvrditi stavove i osviještenost budućih učitelja o ovoj tematici. Pokušali smo utvrditi prepoznaju li studenti ulogu cjeloživotnog obrazovanja i učenja u njihovu profesionalnom razvoju, kao i koje oblike obrazovanja smatraju nužne i potrebne kako bi kompetentno mogli obavljati svoj posao.

Rezultati istraživanja

Studenti su nakon uvodnih predavanja o tematici cjeloživotnog obrazovanja i učenja trebali odgovoriti na pitanje “Što za vas znači sintagma cjeloživotno učenje i obrazovanje?” Analizom radova utvrđeno je da studenti razlikuju značenje ta dva pojma i njihovih različitih oblika, te uočavaju nužnost istih. Tako studenti odgovaraju:

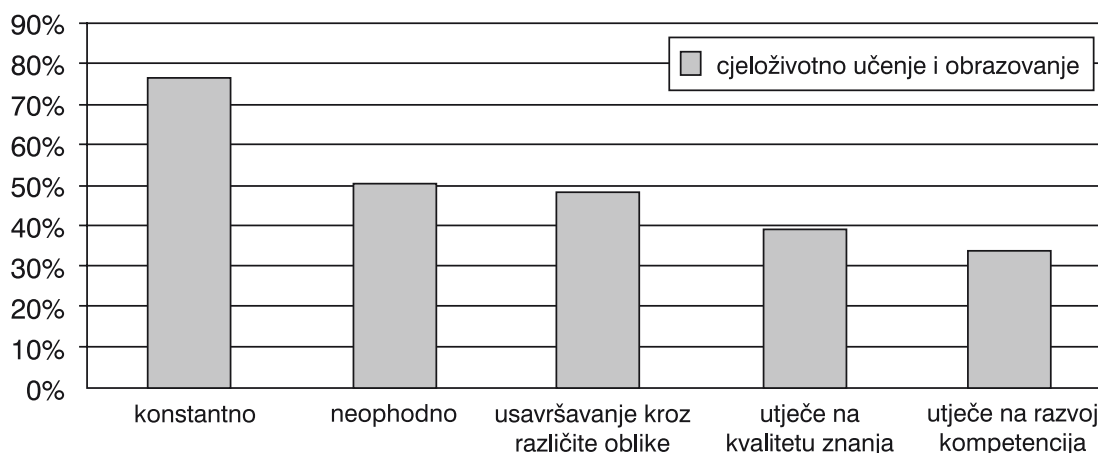
“Cjeloživotno obrazovanje je za mene učenje koje na kraju ima neki rezultat (potvrdu), u ovom slučaju naobrazbu, a cjeloživotno učenje je proces pomoću kojeg svakog dana saznajemo nešto novo i time obogaćujemo svoje znanje.”

“...Obje paradigme za mene predstavljaju ono čemu bi svatko od nas trebao težiti i u tom smjeru djelovati, a to je ulaganje u sebe svoja znanja, vještine i sposobnosti. Zašto? U vrijeme kada se količina znanja svakodnevno povećava pred čovjeka se stavlja obveza svakodnevnog učenja. Ona znanja koja je čovjek stekao tijekom školovanja ponekad su već ulaskom u svijet rada zastarjela, zbog čega obrazovanje ne prestaje završetkom redovnog školovanja već se nastavlja cijeli život...”

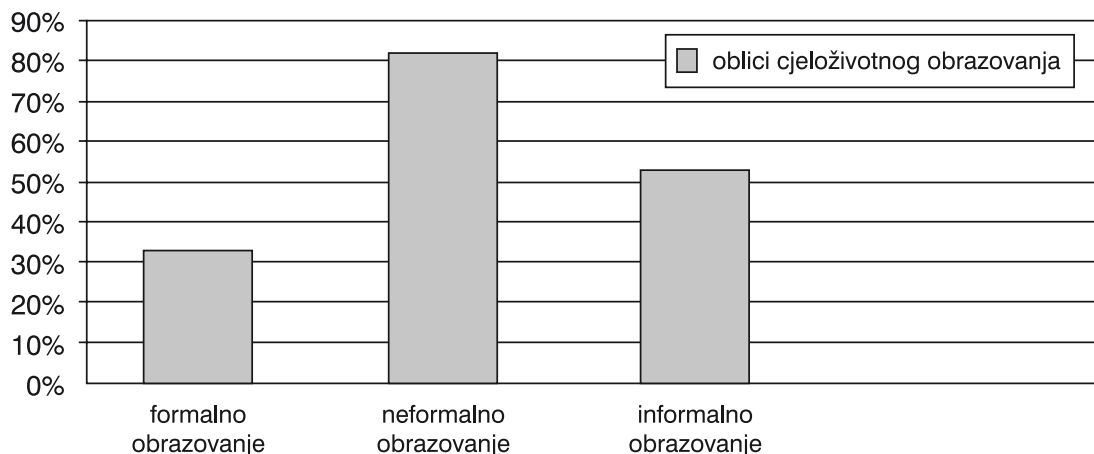
Studenti u radovima definiraju cjeloživotno učenje i obrazovanje kao konstantan proces (njih 76,67%), neophodan za njihovu profesiju (50,82%). Vide mogućnosti za usavršavanje različitim oblicima cjeloživotnog obrazovanja (49,18%). Dio studenta vjeruje kako su cjeloživotno učenje i obrazovanje imaju ključni utjecaj na kvalitetu znanja (39,34%) i razvoj kompetencija (34,43%).

Na pitanje “Mislite li da informalno obrazovanje ima utjecaj na Vaše kompetencije?” gotovo svi studenti odgovaraju pozitivno. Uočavaju i intrinzičnu motivaciju pojedinca kao ključni pokretač informalnog obrazovanja.

“Mislim da ima utjecaj na naše kompetencije jer je ono odraz naše želje za samostalnim učenjem te napredovanjem u životu i daljnjem obrazovanju...”

Graf 1: Stavovi budućih učitelja o cjeloživotnom učenju i obrazovanju

Graf 2: Oblici cjeloživotnog obrazovanja kojim se budući učitelji planiraju koristiti tijekom svog radnog vijeka

“...Informalno učenje i obrazovanje imaju veliku ulogu kod utjecaja na naše kompetencije zbog toga što je to obrazovanje koje svaki pojedinac bira za sebe ovisno o svojim željama i potrebama...”

“...Samoobrazovanjem mi sami odabiremo što ćemo učiti, a to može poboljšati i unaprijediti naše sposobnosti...”

U dva rada studenti nisu bili sigurni utječe li informalno obrazovanje na razvoj njihovih kompetencija. U svim radovima bilo je jasno da je za učiteljsku profesiju u velikoj mjeri nužno cjeloživotno učenje i obrazovanje.

Studenti su također bili zamoljeni predvidjeti tijek svog cjeloživotnog obrazovanja nakon završenog studija. Najveći dio studenata vidi svoje daljnje obrazovanje u različitim neformalnim oblicima (seminari stranih jezika, stručni aktivni, različiti seminari i radionice - njih 81,97%). Zanimljivo je primijetiti da čak 32,79% studenata vidi svoje daljnje obrazovanje u formalnim oblicima npr. upisivanjem doktorskih studija. Dio studenata u svojim radovima naglašava i informalne oblike obrazovanja (njih 52,46%).

Zaključak

Analizom sadržaja studentskih radova pokušali smo saznati percepciju i stavove budućih učitelja primarnog obrazovanja o cjeloživotnom učenju i obrazovanju. Odgovori na pitanja pokazuju kako studenti percipiraju društvo koje uči i u kojem bi smjeru ono trebalo ići. Zanimljivo je primijetiti kako najveći dio ispitanika odabire za svoju budućnost informalne oblike obrazovanja (njih 81,97%) koji su u nas uvriježeni, ali i vrednovanje od strane Agencije za odgoj i obrazovanje. Njih 50,64% pridaje važnost informalnim oblicima obrazovanja (samoobrazovanja) iako znamo

kako je ono izuzetno bitno u učiteljskoj struci zbog raznovrsnosti odgojno-obrazovnih situacija u kojima se učitelj svakodnevno nalazi. Iako je riječ o studentima prve godine uočeno je da njih čak 33,79% vidi svoje daljnje obrazovanje u formalnom obliku (doktorat znanosti). Vrlo je vjerojatno da je tomu doprinijelo otvaranje doktorskog studija na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu i otvorilo budućim učiteljima nove perspektive.

Budući da su ispitanici budući učitelji kojima je trenutno primarna zadaća vlastito obrazovanje, valjalo bi provesti ispitivanje i među učiteljima i drugim nositeljima odgojno-obrazovnog sustava koji su se zaposlili nedavno, a isto tako i među onima koji su zaposleni 15-ak godina ili pak su pri kraju radnog staža. Tada bismo mogli usporediti želje i potrebe, ali i mogućnosti i dostupnost cjeloživotnog obrazovanja učiteljima. Daljnjim istraživanjima mogli bismo saznati kolika je njihova motiviranost za daljnjim formalnim obrazovanjem ili samoobrazovanjem, jer razvoj društva i tehnologije na usavršavanje prisiljava svakoga, a ne samo visoko obrazovane ljude i ljude kojima je dostupna multimedija. Kvaliteta obrazovanja učitelja iz perspektive cjeloživotnog učenja zahtijeva i bolju suradnju između institucija visokog obrazovanja, institucija stručnog usavršavanja i škola. Ova suradnja treba se omogućiti i sustavnim zakonskim odredbama, ali i financijskom potporom. Također je potrebno utvrditi jasne uloge i odgovornosti svih partnera uključenih u ovu suradnju. Institucije inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja bi trebale u proces stvaranja novih studijskih programa uključiti učitelje, nastavnike i stručne suradnike koji rade u praksi. Trebalo bi provoditi više istraživanja o cjeloživotnom obrazovanju i što je moguće brže reagirati i provoditi zaključke kako bi raskorak između očekivanja društva i mogućnosti pojedinca bio sveden na minimum.

LITERATURA

1. Čulo, I., Klapan, A., Matijević, M., Žiljak, T., (ur.) (2009;) *Međunarodne organizacije u obrazovanju odraslih*, Agencija za obrazovanje odraslih, Zagreb
2. Delors, J., (1998); *Učenje: blago u nama: Izvješće UNESCO-u Međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće*, Educa, Zagreb
3. Domović, V., i Godler, Z., (2003); Suvremeno obrazovanje učitelja u Europi i/ili moguća budućnost obrazovanja učitelja u republici Hrvatskoj, *Metodika*, 6, str 49-60, Zagreb
4. Klapan, A., (2004); Studentska vizija cjeloživotnog učenja, u Klapan A. (ur) *Teme iz Andragogije*, Vlastita naklada, Rijeka, str 139 – 152
5. Klapan, A., Rafajac, B., Rončević, N., (2009); Stavovi studenata preddiplomskog studija pedagogije Sveučilišta u Rijeci spram cjeloživotnog učenja, *Andragoški glasnik*, vol. 13, br. 2, str. 113 - 131
6. Radeka, I., (2009); Cjeloživotno obrazovanje nastavnika u Hrvatskoj, u Bouillet, D., Matijević, M., (ur) *Kurikulumi ranog odgoja i obveznog obrazovanja*, Zagreb, 659 - 671

7. Pastuović N.: Cjeloživotno učenje i promjene u školovanju; *Odgojne znanosti*: Vol. 10, br. 2, 2008, str. 253-267,
8. Pavin, T., Rijavec, M. i Miljević-Rički, R. (2005). Prikaz rezultata empirijskih istraživanja na glavnim sudionicima sustava obrazovanja učitelja i nastavnika. U: V. Vizek Vidović (Ur.) *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive* (str. 95-173). Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
9. Vizek Vidović, V. (2005); Obrazovanje učitelja i nastavnika u Europi iz perspektive cjeloživotnog učenja, Vizek Vidović, V. (ur.), *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, str. 15-66.
10. Zvonarević, M. (1981); *Socijalna psihologija*. Zagreb: Školska knjiga.
11. European Commission
Directorate-General for Education and Culture Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications; (18. 10. 2009); http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/01-en_principles_en.pdf
12. European Commission
Joint interim report of the Council and the Commission; (20. 10. 2009); http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/jir_council_final.pdf
13. Zgaga, P., (ur) (2006); Enhancing the Professional Development of Education Practitioners and Teaching/Learning Practices in SEE countries', <http://www.see-educoop.net/portal/tesee.htm>

ATTITUDES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TOWARDS LIFELONG LEARNING AND LIFELONG EDUCATION

Višnja Rajić and Goran Lapat
Faculty of Teacher Education

***Summary** – Education is without a doubt an important factor of social and individual development in all modern societies. Everyday circumstances require constant assessments of one owns competences of every one of us and especially of teachers. The ability to work with quality accomplishes by self-critic and high motivation for continuum of lifelong education. Educational organization should develop and enhance personal development of teachers and further development of educational system. The paper discusses the attitudes of future teachers about lifelong learning and lifelong education in their professional lifetime. Content analysis of the students' papers (future primary teachers) tried to identify their attitudes toward lifelong learning. In their papers students show great understanding of the topic and describe lifelong education as a constant process (76.67%). Half of the students wrote that lifelong education is a necessity (50.82%). Students found that lifelong education will the quality of their work (39.34%), as well as the development of their competences (34.43%). When writing about the forms of their lifelong learning and education most students chose nonformal education (seminars, workshops, courses – 81.97% of them, informal forms of education (52.46% - self education) and 32.79% of the students see their further education in the formal education (PhD level).*

***Key words:** lifelong education, lifelong learning, attitudes, pre-service teachers*